

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 26.891.02 Інституту підготовки кадрів
Державної служби зайнятості України
Міністерства соціальної політики України
доктору наук з державного управління,
професору **Войтович Р.В.**
03038, м.Київ, вул. Нововокзальна, 17

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата наук з державного управління **Обуховської Тамари Іванівни**, начальника служби інформаційного забезпечення Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення Служби безпеки України на дисертацію **Дмитренка Валерія Івановича «Механізми впровадження електронного урядування на місцевому рівні»**, подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 26.691.02 Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертації. Тема дисертаційного дослідження є надзвичайно актуальною. Не зважаючи на те, що збільшується кількість наукових доробок в яких аналізується кращий український і зарубіжний досвід розвитку електронного урядування та електронної демократії, все ще є потреба у наукових дослідженнях, які б пропонували конкретні рекомендації щодо удосконалення впровадження електронного урядування в Україні, особливо це актуально для місцевого рівня.

Слід відзначити, що поряд із значною кількістю наукових праць за цією тематикою, питання механізмів впровадження електронного урядування на місцевому рівні є недостатньо вивченим. Аналіз досвіду багатьох успішних країн світу, зокрема країн Європейського Союзу, Фінляндії, Нової Зеландії та інших, свідчить про те, що електронне урядування не лише здатне наблизити владу до громадянина, зробити її відкритою, прозорою та відповідальною, але й вирішувати найбільш складні проблеми в цих країнах, застосовуючи для їх розв'язання ті чи інші інструменти і технології електронного урядування.

Здобувачем встановлено, що для ефективного впровадження електронного урядування потрібне адекватне нормативно-правове забезпечення, яке усуватиме перешкоди на шляху розвитку і запровадження в суспільне життя сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, сприятиме наданню якісних електронних послуг, знищенню корупційних складових, залученню громадян до процесів вироблення та прийняття управлінських рішень, формуванню взаємної довіри між владою і громадянським суспільством.

Автор запропонував комплексний підхід до розвитку «розумних» міст та розробив рекомендації щодо розвитку «розумних» міст в Україні в результаті узагальнення загальносвітових підходів, що передбачає: прийняття відповідних управлінських і політичних рішень, нормативно-правових актів; застосування процесуального підходу до управління «розумним» містом та зосередження уваги

як на економічних досягненнях, так і на інших суспільних цінностях; планування роботи міських служб як синергетичні взаємодії між різними системами міських послуг; залучення до міського планування громадян; включення інновацій у міське планування, враховуючи вимоги сумісності. Вищезазначене актуалізує тематику дослідження та підтверджує досягнення поставленої мети й вирішення завдань.

Дисертаційне дослідження у роботі Дмитренка В.І., присвячене механізмам впровадження електронного урядування на місцевому рівні є надзвичайно доцільним та актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ступінь обґрунтованості й достовірності результатів здобувача підтверджується: результатами досліджень і розробок, отриманих автором за безпосередньої участі в науково-дослідній роботі в межах ініціативних наукових тем кафедри теорії та практики управління Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»: 1) «Вплив електронного урядування на суспільні трансформації» (ДР № 0115U000019), де автором досліджено кращі вітчизняні та зарубіжні практики розвитку електронного урядування на місцевому рівні, визначено основні проблеми, які гальмують впровадження електронного урядування на місцевому рівні в Україні, та розроблено рекомендації щодо їх подолання. Також досліджено сучасні підходи до розуміння сутності понять «розумне місто» та «електронне місто»; 2) «Сучасні тенденції впровадження електронного урядування в Україні: кращі практики» (ДР №0118U100305), де автором досліджено досвід Німеччини щодо налагодження ефективної координації впровадження електронного урядування на федеральному і місцевому рівнях, що дозволило федеральним, державним та місцевим органам влади розробляти і втілювати власні проекти електронного урядування, уникаючи дублювання та марно витрачених зусиль і коштів.

У першому розділі «Концептуальні засади розвитку електронного урядування на загальнодержавному та місцевому рівнях» здобувач проаналізував основні підходи сучасних зарубіжних науковців та практиків до розуміння «електронного урядування», «електронного урядування на місцевому рівні», «електронного міста», «розумного міста», «розумного урядування». Розглянуто нормативно-правове забезпечення розвитку електронного урядування в Україні та його вплив на впровадження електронного урядування на місцевому рівні.

В межах другого розділу «Сучасні зарубіжні практики впровадження електронного урядування на місцевому рівні» здійснено аналіз сучасних тенденцій впровадження електронного урядування на місцевому рівні, зокрема проаналізовані кращі зарубіжні практики та можливість їх імплементації в Україні.

У третьому розділі «Шляхи удосконалення механізмів електронного урядування на місцевому рівні в Україні» дисертації автором досліджено стан та шляхи удосконалення механізмів електронного урядування на місцевому рівні в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

Автор використовує метод історичної ретроспективи під час аналізу нормативно-правового забезпечення розвитку електронного урядування в Україні та його вплив на впровадження електронного урядування на місцевому рівні.

Наведені в дисертації фактичні дані, теоретичні положення, узагальнення і висновки можуть застосовуватися при розробці навчально-методичного забезпечення системи післядипломної підготовки та підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад, а також покладені в основу подальших наукових досліджень.

У дисертації Дмитренка В.І висновки ґрунтуються на аналізі великого фактичного матеріалу і мають значну наукову та практичну цінність для галузі науки державного управління. Також достовірність та наукова обґрунтованість сформульованих у роботі положень, висновків і рекомендацій зумовлена ґрунтовним джерелознавчим аналізом, більшість з яких – праці та дослідження зарубіжних науковців і практиків з розвитку електронного урядування та розумних міст (149 джерел – іноземною мовою). Основні положення дисертаційного дослідження були презентовані та обговорені на: VIII міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми управління: діалектика централізації та децентралізації» (м. Київ, 10 грудня 2015р.); науково-практичній конференції молодих вчених за міжнародною участю «Публічне управління та адміністрування: розвиток і впровадження» (Київ, НАДУ, 17 листопада 2016р.); VII міжнародної науково-практичної конференції «Держава та глобальні соціальні зміни: 25 років українській незалежності» (м. Київ, 29-30 листопада 2016р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції (за міжнародною участю) «Публічне управління: проведення реформи в Україні» (м. Покровськ, 27-28 квітня 2017р.), науково-практичній конференції «Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження» (м. Київ, 24 жовтня 2017р.); IX міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми управління: імперативи забезпечення сталого розвитку» (Київ, 23-24 листопада 2017р.).

Це зумовило те, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, мають високу ступінь обґрунтованості.

Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях. У дисертаційній роботі Дмитренка В.І вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає у вирішенні актуального наукового завдання в галузі державного управління щодо теоретичного обґрунтування механізмів впровадження електронного урядування на місцевому рівні та розробки практичних рекомендацій для органів державної влади і місцевого самоврядування, які можуть бути використані для удосконалення розвитку електронного урядування на місцевому рівні в Україні.

Здобувачем уперше запропоновано комплексний підхід до розвитку «розумних» міст і розроблено рекомендації щодо розвитку «розумних» міст в Україні в результаті узагальнення загальносвітових підходів, що передбачає: прийняття відповідних управлінських та політичних рішень, нормативно-правових актів; застосування процесуального підходу до управління «розумним» містом та зосередження уваги як на економічних досягненнях, так і на інших суспільних цінностях; планування роботи міських служб як синергетичної взаємодії між різними системами міських послуг; залучення до міського планування громадян; включення інновацій у міське планування, зокрема у сфері закупівель, враховуючи вимоги сумісності; а також виокремлено механізми державного управління розвитком «розумних» міст: організаційний (на

національному рівні – утворення профільних підрозділів у Державному агентстві з питань електронного урядування України та Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України); кадровий (запровадження наскрізних освітньо-професійних програм на бакалаврському та магістерському рівнях на основі спеціальностей 281 «Публічне управління та адміністрування», 121 «Інженерія програмного забезпечення», 125 «Кібербезпека», 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», 171 «Електроніка»; розробка професійних стандартів, підготовка та підвищення кваліфікації); правовий (розробка Стратегії розвитку «розумних» міст в Україні та внесення змін у відповідні нормативно-правові акти); інноваційний (створення інноваційних платформ, експериментальних інноваційних майданчиків – живих лабораторій); технологічний (розробка різноманітних мобільних додатків та запровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема Інтернет-речей); інформаційний (пріоритет – використання переваг доступу до відкритих даних, великих даних); комунікативний (розвиток інструментів електронної демократії, комплексних електронних послуг).

Також слід відзначити те, що Дмитренко В.І. запропонував удосконалити існуюче нормативно-правове регулювання електронного урядування шляхом доповнення прийнятих Концепції розвитку електронного урядування (2017) та Концепції розвитку електронної демократії (2017) положеннями щодо особливостей і важливості розвитку електронного урядування та електронної демократії на місцевому рівні в Україні; посилення дії нормативно-правових актів, що приймаються на рівні Кабінету Міністрів України, та відповідних центральних органів виконавчої влади, які на даний час не є обов'язковими для виконання органами місцевого самоврядування (мають для них рекомендаційний характер); також задля подолання браку довіри до надійності захисту і збереження персональних даних рекомендував внести зміни до Закону України «Про захист персональних даних», де має бути чітко визначено відповідальних осіб, які мають право доступу до персональних даних, можливість кожного громадянина мати доступ до своїх персональних даних, які збираються та зберігаються у відповідних базах даних, єдиних та державних реєстрах, а також отримувати повідомлення у вигляді SMS або електронною поштою у разі звернення інших осіб до цих даних.

Надзвичайно важливим для розвитку електронного урядування в Україні є урахування зарубіжного досвіду щодо перетворення міста в «живу лабораторію», діяльність якої має бути спрямована на підтримку процесу інноваційної політики на муніципальному рівні, що потребує надання повноважень на місцевому рівні та сприяння партнерству між підприємствами, державною адміністрацією, органами місцевого самоврядування та громадянами. «Жива лабораторія» є новою формою спільного виробництва, процес, за допомогою якого громадяни беруть участь у розробці, створенні та апробації дешевших та краще адаптованих до потреб громадян продуктів або послуг;

Наукові результати дисертаційного дослідження опубліковано в 12 наукових працях, у тому числі: 5 статей в наукових фахових виданнях України з державного управління, 1 статтю в зарубіжному науково-періодичному виданні, 6 тез у матеріалах науково-практичних конференцій.

Таким чином достовірність результатів підтверджена ґрунтовним аналізом кращих зарубіжних і українських практик впровадження електронного

урядування на місцевому рівні, результати в повному обсязі викладена в опублікованих працях. У працях, опублікованих у співавторстві з доктором наук з державного управління, професором Чукут С.А., особистий внесок полягає в тому, що здобувачем надано визначення поняття «електронне місто» та розглянуто різноманітні підходи до розуміння сутності поняття «розумне місто», проаналізовано зарубіжний досвід «розумних» міст; досвід Європейського Союзу щодо сумісності як необхідної передумови ефективного впровадження електронного урядування, розроблено рекомендації щодо його застосування в Україні.

Теоретична та практична цінність дослідження для науки та практики.

У дисертаційній роботі отримано наукові результати, які дозволили розробити практичні рекомендації щодо удосконалення впровадження електронного урядування на місцевому рівні в Україні, зокрема вирішенню проблем з наданням якісних електронних послуг громадянам, налагодженню взаємодії між громадянами і владою, розвитку «розумних міст» відповідно до сучасних загальносвітових тенденцій.

Практична цінність дисертаційної роботи Дмитренка В.І полягає в тому, що розроблені в дисертації положення, висновки та рекомендації були використані:

Департаментом інформаційно-комунікаційних технологій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (Довідка про впровадження від 16 жовтня 2018 року № 075-3214) під час підготовки пропозицій до заходів щодо розвитку електронного урядування в м. Києві, зокрема для застосування комплексного підходу до «розумних» міст з урахуванням загальносвітових підходів;

Київською міською організацією «Профспілки працівників освіти і науки України» (Довідка про впровадження № 02/118 від 19 квітня 2018 року) при підготовці та проведенні наукових та організаційних заходів (семінарів, конференцій, круглих столів), а також наданні консультативно-методичної допомоги. Використано аналітичні матеріали щодо застосування е-петицій з метою забезпечення активної електронної участі громадян у розвитку міста, різноманітних інструментів: е-консультування, е-голосування, е-форуми тощо;

станцією технічного обслуговування «PEUGEOT» ТОВ «ІЛТА» (Довідка про впровадження від 25.05.2018 року № 43/14), зокрема у процесі реалізації та удосконалення системи електронного обігу документації, організації оперативної взаємодії між структурними підрозділами «ІЛТА» та її клієнтами;

Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Акт про впровадження від 5 травня 2018 року № 0530/9-11/Т) при розробці навчальної та робочої програм, підготовці та викладанні курсу лекцій і практичних занять з навчальної дисципліни «Впровадження електронного урядування на місцевому та регіональному рівнях» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні положення дисертації можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень з питань впровадження електронного урядування як на загальнодержавному, так і на місцевому й регіональному рівнях, використовуватись органами державної влади та органами місцевого

самоврядування в процесі формування механізмів реалізації державної політики у сфері електронного урядування.

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Висновки і рекомендації отримано та сформульовано автором особисто, написана на належному теоретичному рівні, мова та стиль викладання матеріалу є науковими.

Зміст автореферату в цілому відповідає основним положенням дисертації. Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи викладено послідовно, логічно. Положення наукової новизни обґрунтовані та розкриті. У тексті дисертації є посилання автора на власні наукові роботи.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 248 сторінок, із них 193 основного тексту. Робота містить 4 рисунки, 3 таблиці, додатки. Список використаних джерел налічує 252 найменувань, у тому числі 149 іноземною мовою.

Зауваження й побажання щодо змісту дисертації. Разом із тим, слід відзначити деякі побажання й зауваження щодо дисертаційного дослідження Дмитренка В.І.:

1. Розвиток розумних міст є сучасною тенденцією впровадження електронного урядування на місцевому рівні. Саме тому, деякі положення дисертаційного дослідження потребують більш ґрунтовного самостійного дослідження, зокрема це стосується використання великих даних (С. 171-172) для управління розумним містом.

2. В подальшому було б доцільним адаптувати проаналізовану методичку визначення індексу розумних міст, розроблену компанією EasyPark Group (С.170-173) для визначення індексу розвитку розумних міст в Україні, зокрема тих які визначені переможцями під час Kyiv Smart City Forum 2018 (С. 175-177).

3. В першому розділі більше була приділена увага дослідницьким підходам до визначення сутності понять «електронний уряд» та «електронне урядування» зарубіжних дослідників і порівняно незначна увага українським дослідникам. Чим це зумовлено: недостатнім рівнем праць наших науковців чи якимось іншими чинниками?

4. Як правило при аналізі зарубіжного досвіду розвитку електронного урядування, українські науковці і дослідники більше цікавляться досвідом Естонії, Великобританії, США. У дисертаційному дослідженні ці країни не розглядалися. Чим це зумовлено?

5. У третьому розділі розглядаються регіональні та міські програми інформатизації як складова механізму впровадження електронного урядування на місцевому рівні (С. 132-150), на нашу думку було б доречно детально проаналізувати, які саме проблеми не вдалося вирішити під час реалізації цих пілотних проектів?

6. В переліку джерел є джерела не лише українською та англійськими мовами, але й іншими мовами, зокрема німецькою і фінською. Яким чином дисертант опрацьовував цей матеріал?

У цілому слід відзначити, що висловлені зауваження й побажання носять більше дискусійний характер і не впливають на цінність дисертаційного дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Дмитренка Валерія Івановича «Механізми впровадження електронного урядування на місцевому рівні», є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. У межах дисертаційного дослідження здійснено теоретичне обґрунтування механізмів впровадження електронного урядування на місцевому рівні та розробки практичних рекомендацій для органів державної влади і місцевого самоврядування, які можуть бути використані для удосконалення розвитку електронного урядування на місцевому рівні в Україні.

Розкрито сучасні тенденції впровадження електронного урядування на місцевому рівні, зокрема вирішення проблем сумісності, налагодження координації між усіма рівнями влади – центральним, регіональним і місцевим, розвитку розумних міст, створення міських живих лабораторій, залучення громадян до процесу вироблення та прийняття управлінських рішень.

Вважаю, що дисертаційна робота Дмитренка Валерія Івановича «Механізми впровадження електронного урядування на місцевому рівні», відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р. а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

кандидат наук з державного управління,
начальник служби інформаційного забезпечення
Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення
Служби безпеки України

[Signature]
Т. Обуховська

Підпис Обуховської Т.І. засвідчую:

«12» грудня 2018 р.

[Signature]
В.В.С. Коваленко РСБДІАЗ СБУ

[Signature]